

Mihailo Stojanović

Filozofski fakultet u Nišu

mihailophilosophy@gmail.com

***Piazza di San Marco:* Niče, erotetičko istraživanje i današnje vreme**

Kako pisati o Ničeju? Kako pisati i ne uniziti, ne banalizovati formu, snagu i tok njegove misli do nivoa neprepoznatljivosti, ili nekih pak bleđih do tragova koji bi ispunili prazne stranice papira ali ne i duše željne “vode sa izvora”. Treba, možda filosofirati iz njegove radne sobe. Smestiti se u *Piazza-u di San Marco* i osetiti miris prolećnoga cveća, onaj miris koji koji je nesumnjivo najjači u cik zore. Zato se samo tako i usuđujem o njemu pisati. O njemu – kroz njega. Filosofirati u duhu njegove filosofije – pisati u ime svih “slobodnih duhova” ovoga sveta. Pitati bez tabua, zapisivati bez stajanja, otvarati zaključana vrata Ključem slobode koji je on skrio na otvorenom – da nađe onaj koji je vredan i koji ga želi pro-naći. Možda je to jedini način: Odvojiti se od “buke i demokratsko-ga brbljana Efežana”.¹ Zaći ili možda uzleteti, nadleteti ovaj svet i proniknuti u Svet. Šta se tiče (F)filosofa šta brbljiva masa ima za kazati?

“Pitanje jeste, odgovor nije” tako Finci započinje pisati u *Ishodištu pitanja*, nažalost, misao nije izdržala – te prinuđen pokleknuti, na samom kraju zapisuje “Odgovor jeste, pitanje nije”.² Zašto? Zašto jedno mora živeti smrću drugoga? Zašto nije mogao pretpostaviti preklapanje, potpunu – ako ne i apsolutnu – ekvipolentnu sintezu svakog pitanja i svakog odgovora?

Čovek je u problemu zaboravio pitanje. Pitanje je – čini se sada – nešto što je prevaziđeno. Pita se, da se ne bi pitalo. Čovek

¹ F. Niče, *S one strane dobra I zla, Genealogija morala*, Beograd, Dereta, 2011. str. 240.

² P. Finci, *Ishodište pitanja*, Banja Luka, Glas, 1987.

saznaje da bi saznao i prestao saznavati. Treba se iznova vratiti, treba postaviti pitanje o Pitanju svih pitanja, treba se vratiti na aporetiku problema, na ponovno i temeljno ispitivanje Pitanja kao početne, Arhemidove gnoseološke tačke svakog mogućeg saznanja. No šta znači pitati? Pitati a ne znati kako pitati? Jedno dete zna ispitivati, ispitivati očima, sluhom i dodirom – zna pitati – do ono ne zna ništa. Tu se, čini se, krije sva tajna Tajnog učenja (P)pitanja. Ako je verovati predanju, Pitagora je u svom bratstvu zabranjivao pitanja u prvih pet godina. Ne bih, ne bih izdržao, tako mi Nepoznate ptice svih Nepoznatih a da ne upitam – a šta to znači pitati?

Pitati znači žuditi – a žuditi, nemati. Sa druge strane, ne može jedan žudeti bez svesti o tom “žudeti”. Tako, pitati znači nemati – a opet imati – sada, doduše, imati znanje o “nemati”. Odatle se rađa sva aporetika, sa ove se pozicije silazi duboko, dublje i najdublje u nepregledne prostorije lavirinta koji vodi ka ideji stvaranja panerotetičke filosofije. Filosofije koja se ne sme i ne može svesti ni na jedan – izam, filosofije koja uzima ispitivanje samoga početka – počela svakoga mogućega saznanja – svesti o Nepoznom.³ Znam da ništa ne znam. Svako znanje, dakle, počinje znanjem Ništa. Šta je Ništa? Ako je već Ništa Ništa, kako o njemu možemo govoriti? Ko može govoriti o Ničemu? U kom obliku ono uopšte može postojati? Kako možemo govoriti o njemu, kakvo je to znanje Ništa, je li je to samo prividno znanje, znanje da Ništa Ništi, ili pak, jedina sigurna gnoseološka tačka, da Ništa Ništi? Ništa, za razliku od Nešto, ima tajanstvenu prirodu. Iz Ništa sledi Nešto, ali i iz Ništa sledi Ništa. Modalnost? Mogućnost? Je li je to izbor ili pak Nužnost? Izbor i sloboda upravo u depedenciji. Odakle nam dolazi mogućnost za znanjem Ništa? Iz slobode? No ukoliko Ništa nikada ne možemo da dokučimo, a ono je takvo po svojoj prirodi, nasuprot Nečemu,

³ Začetnik i pionir “panerotetičke filosofije” je Draško Bjelica. Za dalje upućivanje i razrađivanje ove ideje pogledaj: D. Bjelica, *Problemi identifikovanja i negiranja granica saznanja*, Niš, Filozofski fakultet u Nišu, 2013.; D. Bjelica, *Epileme*, Niš, Sven, 2008.; D. Bjelica, *Ništa i nešto*, Niš, Filozofski fakultet u Nišu, 2013. Knjige su navedene prema vremenu pisanja a ne izdavanja kako bi se mogao pratiti filozofski i misaoni razvoj ovoga, bez uzmicanja, velikoga autora.

Svemoćnom Nečemu, koje je ništa pored Ništa, onda samo ono nepotpuno može videti Ništa. Univerzalna klasa ne može dodirivati, nema produkt sa praznom klasom. No čovek koji ga misli je upravo presecanje svetova, presecanje znanja Ništa, i znanja Nešto. Polazimo od Arhimedove gnoseološke tačke. Znam da Ništa ne znam. Jedino sigurno znanje. Svaki čovek teži ka znanju. Zašto? On ima znanje Ništa. Može o njemu govoriti, no nikada u potpunosti dokučiti. Zanesenost Nečime nasuprot Ničemu. Zanesenost Ničime nasuprot Nečemu. Šta jeste? Ništa nije! Nešto jeste! Zašto Nešto a ne Ništa? Ako je Ništa ništa, kako možemo reći da je ono Ništa? Nešto postaje dvojako, iz Nečega i Ničega, no da li nestaje? Nešto, dakle Ništa? Ovo logički ne sledi. No da li ne sledi istinski logički, je li ne oslikava višu simetriju u odnosu na koju postavljamo logičke aksiome ili je ovako postavljen aksiom duboko ukorenjen u našoj aksiološkoj svesti? Elementarna egzistencijalna modalnost? Nesigurnost? Užas? Divota i užas Elejskog pitanja! Evo egzistencijalnog pokretača. Nesigurnost, uznesenje, užas i divljenje. No ko ovo može osetiti? Da li samo čovek sa svojom slobodom i gnoseološkim moćima saznavanja može imati ovu dihitomiju? Ništa, dakle, Nešto. Nešto, dakle Ništa. Da li bez svesti o Ničemu postoji filosofiranje? Da li je svest o Ničemu u svojoj krajnjoj instanci neznanje? Čuvanje problema i ne-smrtnost osnovnih metafizičkih pitanja. Da li je svest o svemu jednaka insuficienciji svesti o nepoznatom? Pitanje za Bogove, postavljeno i rešavano (rešavanje kao proces a ne završna instanca!) od potomaka Bogova. Komadić koji nedostaje. Da li je taj komadić, makar maleni deo osnovna odlika čoveka. Da li je Bogovima svojstveno znanje, a čoveku pitanje, upit? Kada bi mogao da bira, šta bi čovek trebalo da izabere; Znanje ili Čeznju? Sloboda biranja. No ukoliko bi postao sveznajuć, bi li čovek bio čovek ili Bog? Da li Bog išta zna? Da li je sveznanje znanje ili stanje? Možemo se pitati da li Bog zna, ako ne zna da ne zna jer neznanje ne igra ikakvu ulogu, jer ono nije osobina njegovog Bića. Bog entitet? Sveznajuć entitet? Entitet u stanju znanja? Ili pak, Bog samo znanje o znanju bez primesa neznanja? Bog kao Nešto a ne Ništa. Koja je razlika jednome između Nešto i Ništa ako on samo zna Nešto jer i sam jeste Jedno, Nešto a ne Ništa, Sveznajuć, bez svesti o svom ali i ne-

znanju uopšte? Da li je sveznajući svestan onog negativnog znanja, znanja Ništa, neznanja znanja? Ako zna sve, onda zna i neznanje, no ukoliko zna neznanje, onda nije sveznajući, stoga to ne može biti. Bog ne može biti sveznajući, to nije odredba koja mu može stajati, on je van granica znanja i neznanja, on je Nešto, samo Znanje, apsolutno negiranje neznanja. Jedino u odnosu na znanje, postoji neznanje, no da li jedino u odnosu na neznanje postoji znanje? Da li je relacija simetrična? Ekvipolentan odnos znanja i neznanja, Nečega i Ničega? Pitam se jer ne znam, pitam se jer želim da znam, pitam se o pitanju, pitam se o znanju i ne znanju, o Nečemu i Ničemu. Upit kao osnova. Čeznja je ekvivalentna Upitu? Svaka čeznja svakom upitu ili Apsolutna čeznja, Apsolutnom Upitu? Ako Bog ne čezne, jer ima sve, zna sve, samo dovoljan u svakom obliku, da li se on može pitati? Pita se onaj koji ne zna, onaj koji želi da zna, bilo znanje, neznanje, pitanje, pitanje o pitanju, meta-pitanje. Da li se Bog pita? Ili je osnova njegovih parcija upit? Superimplikacija sudova A i I? Ako je nešto istinito za deo, ne sledi da je istinito za celu klasu. Ko može filosofirati? Onaj koji je Ništa? Onaj koji je Nešto? Samo Ništa ili Nešto? Ništa i Nešto? Produkt Ništa i Nešto je upit? Ili su Ništa i Nešto produkt Upita? Ako bez upita ne postoji Ništa, jer se do njega dolazi upitom, modalnošću, nesigurnošću, sledi da Nešto ne postoji kao zasebno, već kao suprotnost Ničemu. Ako je nešto Nešto, a ne Ništa, ono ne može znati Ništa jer je samodovoljno, Nešto nije problematičko već apodiktičko. Dakle, nije produkt Nečeka i Ničega Upit, već obratno, Ništa i Nešto se daju svoditi na Upit. Oni su njegove gnoseološke kategorije. Znanje Ništa u odnosu na znanje Nešto i znanje Nešto u odnosu na znanje Ništa. Onaj ko ne čezne, ne zna. Ne zna jer i ako sve zna, on ne zna jer ne zna Ništa, a da bi znao Ništa, mora Čeznuti. Dečija ljubopitljivost. Sveznanje negira znanje. Sveznanje nije krajnja instanca znanja već njegova potpuno negacija. Gnoseološka smrt. Sveznanje je krajnja instanca insuficiencije znanja o neznanju, znanja Nečega, beg od Ničega do potpunog stapanja sa Nečime.

Ovakvo ispitivanje vodi do analize supnjeva mogućeg znanja. Kako slojevati znanje o Nečemu i Ničemu? Piramida znanja:

Znanje-Znanja

Neznanje-Znanja

Znanje-Neznanja

Neznanje-Neznanja

Gde se nalazi čovek a gde Bog? Svezanje? Neznanje Svezanja? Da li je moguće neznanje Svezanja, kao *anamnesis* svevišnje svetlosti u svakom pojedincu? Čovek kao *specium*-a univerzuma duhovnosti, mikročestica koja oslikava makročesticu Božije svetlosti? Na koji način jedan uzlazi od najnižeg stupnja, te se na taj način uspeva uspinjati ka višim? Donja granica je čvrsto ustanovljena, onaj ko ne zna da ne zna i jos misli da zna. Nemogućnost uspinjanja na lestvici saznanja. No sta je gornja granica? Da li je znanje znanja moguće dostići? Šta više, je li je ono znanje ili stanje? Da li je znanje znanja samo Biće? Ako jeste, čono nije znanje, ono Jeste. Ono je stanje, zatečenost najvišeg stupnja uz potpunu samodovoljnost. Samodovoljnost je u odnosu kontraimplikacije sa saznanjem. Samodovoljnost negira cežnju, negira upit. Ona negira svaku moguću zanesenost do osećaja uzvišenosti koju neminovno prati duboka potrešenost. Iz tog osećanja kreće put na više supnjeve. Znanje znanja, kao stanje je stanje Nečega, samo Nešto, potpun beg od Ničega, no da li pored tog ne-Ničega može postojati Ništa? Iz prazne klase sledi univerzalna klasa, no da li univerzalna klasa negira postojanje prazne klase? Ili Bog ili čovek! Odgovor negira pitanje? O onome o čemu se ne može govoriti, bolje je ćutati! Odgovor jeste pitanje nije! Da li je ovo pravi poredak? Pitanje jeste odgovor nije? Ili pitanje jeste, dakle, odgovor jeste (mozda ekvivalentno?);odgovor jeste, dakle pitanje jeste? Ekvipolencija Bića i Nebića? Bitak i Nebitak su jedno? Ukoliko nečemu oduzmemo sve karakteristike dobijamo čist bitak i čist nebitak? Eh, koliko pitanja, no da li ona traze odgovor ili svoju sintezu? Ako odgovor, da li se time negiraju? Ili pak sa ravnopravnom snagom nastavljaju da žive? Svezanje znanja je beg od Ničega u Nešto, no, ukoliko Nešto ne poznaje Ništa, a pritom zna sve, je li Ništa ne postoji? Ali mi mislimo Ništa. Da li postojanje Boga negira egzistenciju Čoveka? Gnoseološka smrt čoveka je premda gnoseo-

loško uznesenje Božanstva? Ili ne? Obratno? Kada čovek prelazi u znanje? Kako velike teskobe znanje čini čoveku, veće nego li neznanje, jer znanje Nečega se protivi znanju Ničega. Došao sam da vas učim Ničemu, kaže Buda. Učenje odučavanjem. Svaki dan na naučiti nešto novo, naučiti ili odučiti?